

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ТА ЗАВДАННЯ
ДЛЯ ПРАКТИЧНОЇ, САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

«БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ»

*(для студентів 5 та 6 курсів денної та заочної форм навчання
спеціальності 071 – Облік і оподаткування)*

Методичні вказівки та завдання для практичної, самостійної та індивідуальної роботи з навчальної дисципліни «Бухгалтерський облік в управлінні підприємством» (для студентів 5 та 6 курсів денної та заочної форм навчання спеціальності 071 – Облік і оподаткування) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. М. Ю. Карпушенко. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова , 2018. – 22 с.

Укладач канд. екон. наук **М. Ю. Карпушенко**

Рецензенти:

Т. В. Момот, доктор економічних наук, професор Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова;

Н. І. Гордієнко, кандидат економічних наук, професор Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

Рекомендовано кафедрою фінансово-економічної безпеки, обліку й аудиту, протокол № 1 від 30.08.2016 р.

ВСТУП

Практичні заняття проводяться з метою закріплення теоретичних знань і набуття практичних навичок з бухгалтерського обліку в управлінні на підприємствах, в організаціях і установах.

Мета дисципліни: формування системи знань з підготовки облікової інформації як основи для прийняття обґрунтованих управлінських рішень на всіх рівнях управління підприємством.

Завдання: вивчення показників та необхідної інформації, яка може бути корисною для управління підприємством.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен:

знати:

- теорію, методологію, практику формування облікової інформації для сучасних і потенційних потреб управління підприємством;
- теоретичні, методичні та практичні засади використання бухгалтерського обліку як інформаційного джерела в управлінні підприємством;
- порядок формування бухгалтерської звітності для управління підприємством;
- сутність професійного судження та порядок його застосування в бухгалтерському обліку.

вміти:

- класифікувати облікову інформацію, будувати систему бухгалтерського обліку для потреб управління;
- організувати формування облікової інформації за стадіями облікового процесу, управляти якістю бухгалтерського обліку, контролювати якість облікової інформації;
- здійснювати підготовку бухгалтерської звітності, визначати інформаційні потреби користувачів облікової інформації в управлінні підприємством, консультувати управлінський персонал підприємства щодо облікової інформації, розробляти форми управлінської бухгалтерської звітності;
- формувати управлінську бухгалтерську звітність для управління економічним об'єктом;
- оцінювати інформаційні потреби користувачів, якість облікової інформації та бухгалтерську звітність;
- застосовувати техніки та методики надання облікової інформації для сучасних та потенційних потреб управління підприємством.

На практичних заняттях студенти виконують запропоновані їм завдання під керівництвом викладача, користуючись літературними джерелами і конспектом лекцій.

Метою самостійної роботи студента є:

- засвоєння програми дисципліни шляхом поглибленого вивчення теоретичного матеріалу;
- формування самостійних суджень щодо окремих теоретичних положень;
- розв'язування аналітичних завдань з обліку як найпоширеніших, так і специфічних міжнародних економічних операцій.

До кожної теми дисципліни додаються питання для самостійного вивчення і завдання.

Час практичних занять відповідно до кожної теми розподіляється так:

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
Змістовий модуль 1 Облікова інформація, управлінська звітність і формування управлінських рішень			
1.1	Сутність і місце облікової інформації в управлінні підприємством	2	0,5
1.2	Бухгалтерський облік в інформаційній системі управління підприємством	2	0,5
1.3	Принципи, методики і техніки підготовки управлінської бухгалтерської звітності	4	1
1.4	Оцінювання очікуваних витрат для прогнозування та прийняття управлінських рішень	4	1
1.5	Облікова політика в ціноутворенні	4	1
1.6	Бухгалтерський облік в управлінні вартістю підприємства	4	1
Змістовий модуль 2 Використання бухгалтерських даних для формування збалансованої системи показників, прийняття екологічних, соціальних рішень, управління ризиками та оцінка якості облікової інформації			
2.1	Збалансована система показників у формуванні обліково–аналітичного забезпечення управління підприємством	4	1
2.2	Інструментарій бухгалтерського обліку та звітності в управлінні підприємством	2	1
2.3	Бухгалтерський облік для прийняття екологічних рішень	2	1
2.4	Бухгалтерський облік для прийняття соціальних рішень	2	1
2.5	Бухгалтерський облік в управлінні ризиками підприємства	2	0,5
2.6	Якість облікової інформації та бухгалтерського обліку	2	0,5
3	Разом	34	10

1 ВКАЗІВКИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ТЕМА 1 СУТНІСТЬ І МІСЦЕ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Мета заняття:

- розглянути роль облікової інформації в системі управління господарством, а також основні вимоги, що ставляться керівництвом до організації бухгалтерського обліку;
- засвоїти методи організації бухгалтерського обліку;
- розглянуті форми організації бухгалтерського обліку.

Обговорити такі питання:

1. Функції облікової інформації
2. Користувачі та їхні вимоги до облікової інформації про підприємство, його стан і зміни стану
3. Фактори, що впливають на організаційну побудову бухгалтерського обліку в управлінні

Завдання № 1

Визначте переваги й недоліки в кожній з нижче наведених форм ведення бухгалтерського обліку: введення до штату підприємства посади бухгалтера; користування послугами фахівця з бухгалтерського обліку, зареєстрованого як підприємець; ведення бухгалтерського обліку аудиторською фірмою; самостійне ведення бухгалтерського обліку і складання звітності безпосередньо власником або керівником підприємства.

Завдання № 2

Визначте характер облікової інформації, необхідної для основних її користувачів. Завдання виконайте у таблиці (табл. 1.1).

Таблиця 1.1–Інформаційні потреби користувачів

Користувач	Необхідна інформація; мета її використання
1	2
1 Внутрішні користувачі	
1.1 Власники підприємства та управлінський персонал	
1.2 Менеджери різних напрямів діяльності (фінансові, виробничі, з маркетингу тощо)	
1.3 Керівники різних підрозділів підприємства	
1.4 Працівники підприємства	
2 Зовнішні користувачі	
<i>2.1 Контрагенти</i>	
1	2
Дійсні та потенційні інвестори	
Банківські та інші кредитні установи	
Постачальники та інші кредитори	
Замовники, покупці, клієнти	

Продовження таблиці 1.1

2.2 Органи державного регулювання і контролю	
Державні податкові інспекції	
Органи Фонду державного майна	
Органи державної статистики	
2.3 Інші користувачі	
Профспілки	.
Широка громадськість	
Інші користувачі	

Запитання для самостійної роботи до теми 1

1. Які функції облікової інформації?
2. Які види зовнішніх користувачів фінансової звітності та їх потреби?
3. Які види внутрішніх користувачів фінансової звітності та їх потреби?
4. Які основні фактори впливають на організаційну побудову бухгалтерського обліку?

Література [4, 7].

ТЕМА 2 БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Мета заняття: засвоїти місце бухгалтерського обліку в інформаційній системі управління підприємством

Обговорити такі питання:

- 2.1. Бухгалтерський облік як інформаційна система управління підприємством
- 2.2. Види бухгалтерського обліку
- 2.3. Порівняльні характеристики управлінського та бухгалтерського обліку

Завдання № 1

Встановити зміни, які відбулися у фінансовому стані підприємства, зробити обґрунтовані висновки

Таблиця 1.2– Фінансові показники

№ з\п	Вид активів	Значення тис.грн		
		2015	2016	2017
1	Необоротні активи, зокрема:	172	147,7	145,4
1.1.	Основні засоби	161,1	143,2	141,6
1.2	Нематеріальні активи	10,9	4,5	3,8
2	Оборотні активи, зокрема	955,7	682,9	712,3
2.1.	Запаси	211,3	143,1	138,9
2.2	Готова продукція	48,9	21,3	15,4
2.3	Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	545,7	501,2	498,7
2.4	Дебіторська заборгованість по розрахункам з бюджетом	11,2	0,3	2,3
2.5	Інша поточна дебіторська заборгованість	58,9	12,3	10,2
2.6	Грошові кошти	5,8	4,7	46,8

Продовження таблиці 1.2

3	Власний капітал	121,8	123,9	131,8
4	Поточні зобов'язання	1005,9	706,7	725,9
5	Валюта балансу	1127,7	830,6	857,7
6	Чистий дохід від реалізації, тис.грн	3476	2943,2	2998,1
7	Собівартість, тис.грн	2656	2121,4	2234,7
8	Чистий прибуток (збиток), тис.грн	68,2	23,1	28,2

Завдання № 2

Таблиця 1.3–Порівняльна характеристика управлінського та фінансового обліку

Ознака порівняння	Управлінський облік	Фінансовий облік
1. Обов'язковість ведення обліку		
2. Користувачі інформації		
3. Точність інформації		
4. Об'єкт обліку та звітності		
5. Мета обліку		
6. Принципи обліку		
7. Базова структура		
8. Часовий аспект інформації		
9. Вимірники в обліку		
10. Частота подання звітності		
11. Строки подання звітності		
12. Сутність відповідальності за помилки в обліку		

Запитання для самостійної роботи до теми 2

1. Які відмінності фінансового обліку?
2. Які відмінності бухгалтерського обліку?
3. Перелічите основні відмінності фінансового та управлінського обліку
4. Які функції бухгалтерського обліку є складовими процесу управління економікою?

Література [4, 7].

**ТЕМА 3 ПРИНЦИПИ, МЕТОДИКИ І ТЕХНІКИ ПІДГОТОВКИ
УПРАВЛІНСЬКОЇ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ**

Мета заняття: засвоїти принципи, методики і техніки підготовки управлінської бухгалтерської звітності.

Обговорити такі питання:

1. Сутнісна характеристика та вимоги до управлінської звітності
2. Підходи та методи побудови бюджетів
3. Бюджетування. Склад управлінської звітності.
4. Визначення центрів витрат і центрів відповідальності

Завдання № 1

Скласти бюджети продажу, виробництва та використання матеріалів.

Процес складання та узгодження бюджетів розглянемо на прикладі акціонерного товариства «Реалії», що здійснює виробництво та реалізацію одного виробу «Мікс».

Таблиця 1.4– Баланс

Актив		Пасив	
Основні засоби:		Статутний капітал	7 189 216
– первісна вартість	6 700 000	Нерозподілений прибуток	23 400
– знос	1 200 000	Кредитори:	
– залишкова вартість	5 500 000	– розрахунки постачальниками*	66 600
Матеріали	59 616		
Готова продукція	264 600	– розрахунки з оплати праці	210 000
Дебітори	165 000		
Розрахунковий рахунок	1 500 000		
Баланс	7 489 216	Баланс	7 489 216

* Заборгованість постачальникам включає: 46 800 у.о. – за сировину, 19 800 у.о. – за комунальні послуги.

Таблиця 1.5 – Прогноз реалізації та цін

Період	Кількість , од	Ціна за од, у.о.
I квартал	84 000	36
II квартал	78 000	36
III квартал	108 000	37,5
IV квартал	120 000	39
2016		
I квартал	110 000	40
II квартал	130 000	38

Для виготовлення одного виробу «Мікс» необхідно 2 кг сировини «М», середня ціна якого – 1,8 у.о. за 1 кг. Запаси сировини та готової продукції на складі на січня були такими:

Таблиця 1.6 – Залишки запасів

Вид запасів	Кількість, одиниць
Готова продукція («Мікс»)	16 900
Матеріали («М»)	33 120

Підприємство постійно підтримує залишки запасів на рівні 20% квартальної потреби. Незавершене виробництво відсутнє. Для виробництва 1 виробу «Мікс» необхідно 1 ч, тарифна ставка складає 7 у.о. в час. Заплановані загальновиробничі витрати наведені в таблиці 3.4, адміністративні витрати та витрати на збут в таблиці 1.7.

Таблиця 1.7 – Заплановані загальновиробничі витрати, у.о.

	Стаття	Постійні витрати	Змінні витрати	Всього
1.	Зарплата	480 000	190 000	670 000
2	Оренда	240 000	–	240 000
3	Освітлення та опалення	130 000	30 000	160 000
4	Амортизація	450 000	–	450 000
5	Ремонт і обслуговування	120 000	480 000	600 000
6	Інші	43 680	90 400	134 080
	Всього	1 463 680	790 400	2 254 080

Таблиця 1.8 – Заплановані витрати на збут та управління, у.од.

Стаття	Адміністративні витрати	Витрати на збут
Зарплата	1 920 000	96 000
Комісійні	–	3% від обсягу реалізації
Оренда	240 000	30 000
Реклама	–	42 000
Амортизація	72 000	8 000
Комунальні послуги	48 000	–
Відрядження	80 000	24 000
Інші	16 000	28 000

Оплата поточних витрат здійснюється наступним чином:

1) 80 % матеріалів оплачується в тому кварталі, в якому вони були придбані, решта (20%) – в наступному;

2) 90 % витрат на комунальні послуги сплачуються кварталі, в якому вони нараховані, решта 10% – в наступному.

3) 5/6 нарахованої заробітної плати сплачується в кварталі нарахування, решта – у першому місяці наступного кварталу;

4) всі інші витрати сплачуються в періоді виникнення.

Підприємство планує мати на розрахунковому рахунку постійний залишок 500 000 у.од.

На підставі наведеної інформації необхідно скласти операційні та фінансові бюджети.

Запитання для самостійної роботи до теми 3

1. Які цілі управлінської звітності?
2. Поясніть визначення «бюджет»
3. Які бюджети відносяться до операційних?
4. Які бюджети відносяться до фінансових?
5. Що таке «центр відповідальності»?
6. Які особливості обліку за центрами відповідальності?

Література: [4,7].

ТЕМА 4 ОЦІНЮВАННЯ ОЧІКУВАНИХ ВИТРАТ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Мета заняття:

- розглянути принципи побудови облікового процесу;
- розглянути види носіїв облікової інформації;
- засвоїти принципи організації документообігу та документопотоків;
- розглянути порядок організації зберігання та знищення первинних документів.

Обговорити такі питання:

1. Сутність та класифікація витрат підприємства
2. Чинники, що впливають на поведінку витрат
3. Сутність процесу управління витратами
4. Концепції управління витратами

Завдання № 1

Магазин «Час» реалізував за звітний період 2 000 годинників. Аналіз витрат магазину, відображених на рахунках бухгалтерського обліку.

Таблиця 1.9 – Перелік витрат

Рахунок	Сукупні витрати	Постійні витрати	Змінні витрати	Змінні витрати на одиницю
Собівартість реалізованих товарів	240 000			
Зарплата менеджера	30 000			
Зарплата касира	10 000			
Витрати на оренду, амортизацію, страхування майна	60 000			
Зарплата та комісійні	24 000			
Витрати на рекламу та збут	10 000			
Всього	374 000			

Завдання № 2

На підставі даних побудувати функцію витрат методом найбільшої–найменшої точки. Результати спостережень за роботою обладнання наступні:

Таблиця 1.10 – Результати спостережень за роботою обладнання

Тиждень	Машино–години	Витрати на обслуговування, грн.
1	102	17850
2	132	18165
3	93	15060
4	108	13755
5	90	11550
6	144	21840
7	117	17700
8	69	10650
9	123	19740
10	141	15480
11	102	11280
12	72	14445

Запитання для самостійної роботи до теми 4

1. Які витрати відносяться до постійних?
2. Які витрати відносяться до змінних?
3. Які чинники впливають на поведінку витрат?
4. Охарактеризуйте метод найвищої–найнижчої точки
5. Охарактеризуйте метод технологічного аналізу
6. Охарактеризуйте графічний метод
7. Які відмінності методу найменших квадратів?
8. В чому відмінності методу статистичного аналізу та методу аналізу рахунків?
9. Які основні концепції управління витрат вам відомі?

ТЕМА 5 ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА В ЦІНОУТВОРЕННІ

Мета заняття: засвоїти принципи організації обліку власного капіталу, а саме:

- статутного капіталу;
- додатково внесеного капіталу;
- резервного капіталу;
- вилученого капіталу;
- нерозподіленого прибутку.

Обговорити такі питання:

1. Розробка політики ціноутворення на підставі типів ринку
2. Основні методи визначення ціни продукції.

Завдання № 1

Підприємство реалізує продукцію за ціною 38,5 грн за одиницю.

Витрати підприємства:

- змінні витрати на одиницю продукції 23,65 грн;
- постійні витрати за рік – 200 750 грн.

Необхідно:

- визначити маржинальний дохід на одиницю продукції;
- визначити беззбитковий обсяг продажів;
- розрахувати обсяг продажів, необхідний для отримання операційного прибутку у розмірі 100500 грн.

Завдання № 2

Припустимо, що дохід в точці беззбиткової дорівнює 100 000 у. о. Постійні витрати дорівнюють 40 000 у. о.

Необхідно:

- а) визначити значення рівня маржинального доходу;
- б) визначити значення відпускну ціни одиниці продукції, якщо змінні витрати на одиницю продукції дорівнюють 12 у. о.

Припустимо, що було реалізовано 8 000 одиниць продукції. Визначить значення маржі безпеки (запасу міцності).

Запитання для самостійної роботи до теми 5

1. Які основні типи ринків можна виділити?
2. В чому відмінності методу «Витрати + прибуток» та методу мінімальних витрат?
3. В чому сутність методу надбавки до ціни?
4. Охарактеризуйте метод цільового ціноутворення
5. В чому сутність методу визначення ціни з урахуванням «точки беззбитковості»?
6. Яким чином можна визначити ціну на основі попиту споживачів?

Література [6, 7].

ТЕМА 6 БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УПРАВЛІННІ ВАРТІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Мета заняття:

- засвоїти принципи оцінки вартості підприємства;
- розглянути особливості визначення вартості капіталу підприємства;
- розглянути підходи до оцінки вартості підприємства.

Обговорити такі питання:

1. Принципи оцінки вартості підприємства
2. Вартість капіталу підприємства
3. Підходи до оцінки вартості підприємства

Завдання № 1

Розрахувати середньозважену вартість капіталу підприємства, скориставшись даними про структуру капіталу і вартість окремих його складових:

Таблиця 1.11– Структура капіталу

Параметри	Частка в структурі капіталу, %	Ціна залучення, %	Вартість капіталу, %
Статутний капітал	30	15	
Нерозподілений прибуток	10	18	
Банківські позики	25	20	
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	35	5	
WACC			

Завдання № 2

Компанія ABC характеризується наступними даними (у.о.д):

Таблиця 1.12 – Структура балансу

Грошові кошти	3 000	Рахунки до сплати	6 000
Рахунки до отримання	9 000	Накопичені зобов'язання	4 000
Запаси	13 000	Банківський кредит	5 000
Основні засоби	35 000	Облігації	10 000
		Привілейовані акції	5 000
		Звичайні акції	10 000
		Нерозподілений прибуток	20 000
Всього активів	60 000	Всього пасивів	60 000

Звичайні акції компанії продаються за ціною 50 у.о.д. за акцію, менеджери передбачають, що дивіденд на акцію наприкінці року складе 4.2 у.о.д. Привілейовані акції цієї компанії приносять дохід у розмірі 11.5%. Вартість боргу за облігаціями та банківському кредиту складає 10.7% та 12% відповідно. Ставка оподаткування для компанії ABC складає 18%. *Визначте WACC.*

Запитання для самостійної роботи до теми 6

1. Які особливості застосування витратного підходу?
2. Які особливості майнового підходу?
3. В чому полягає метод зіставлення мультиплікаторів?
4. В чому особливості дохідного підходу?
5. В чому полягає метод капіталізації доходів?
6. Як розраховується вартість капіталу згідно моделі WACC?

ТЕМА 7 ЗБАЛАНСОВАНА СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ У ФОРМУВАННІ ОБЛІКОВО–АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Мета заняття: обговорити наступні питання:

- сутність збалансованої системи показників;
- підходи щодо формування системи показників оцінки діяльності підприємства;
- складові збалансованої системи показників.

Завдання № 1

Розрахувати наведені в Додатку А показники за даними фінансової звітності та інших даних Додатка Б.

Запитання для самостійної роботи до теми 7

1. Що таке збалансована система показників?
2. Які групи показників входять до збалансованої системи показників?
3. Які показники відносяться до групи фінансових показників?
4. Які показники відносяться до маркетингових показників?
5. Які показники включає група внутрішніх бізнес–процесів?
6. Які показники входять до групи якості та розвитку?

Література: [6, 7].

ТЕМА 8 ІНСТРУМЕНТАРІЙ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Мета заняття: засвоїти інструментарій бухгалтерського обліку та звітності в управлінні підприємством.

Обговорити такі питання:

1. Фінансова звітність у системі інформаційного забезпечення управління фінансами
2. Види звітності та її призначення для управління
3. Вимоги до складання фінансової звітності з боку управління
4. Перевірка узгодженості показників фінансової звітності

Завдання №1

Визначити потреби користувачів фінансової інформації

Таблиця 1.13 – Потреби користувачів фінансової звітності

Форма	Користувач та необхідна інформація
-------	------------------------------------

Запитання для самостійної роботи до теми 8

1. Які блоки інформаційного забезпечення управління фінансами можна виділити?
2. Яке призначення статистичної звітності?
3. Яке призначення оперативної звітності?
4. Які форми фінансової звітності та їх призначення?
5. Які основні вимоги до фінансової звітності з боку управління?
6. Яким чином здійснюється перевірка узгодженості форм фінансової звітності?

Література: [6, 7].

ТЕМА 9 БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ ЕКОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ

Мета заняття : засвоїти інформацію щодо даних бухгалтерського обліку для прийняття екологічних рішень

Обговорити наступні питання:

1. Екологічні рішення як частина соціально відповідального бізнесу
2. Сутність політики споживання ресурсів
3. Податкова звітність як підстава для прийняття екологічних рішень

Завдання № 1

Вкажіть причини необхідності обліку операцій з охорони навколишнього середовища

ПРИЧИНИ НЕОБХІДНОСТІ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ З ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	
→	в бухгалтерському обліку підприємства повинні відображатися господарські операції, що пов'язані з охороною навколишнього середовища, а також вплив операцій з охорони навколишнього середовища на фінансові результати господарювання
→	інвесторам необхідно володіти інформацією про природоохоронні заходи для прийняття рішень щодо інвестування діяльності підприємства
→	операції з охорони навколишнього середовища впливають на фінансові результати діяльності підприємства
→	підприємства можуть мати переваги у конкурентній боротьбі за покупців, якщо вони зможуть довести, що їх товари та послуги кращі з екологічної точки зору, це сприятиме збільшенню доходів підприємства
→	облік екологічної діяльності є ключем до стійкого розвитку

Рисунок 1 – Причини необхідності ведення обліку операцій з охорони навколишнього середовища

Запитання для самостійної роботи до теми 9

1. Які пріоритети соціально відповідального бізнесу можна визначити?
2. Які аспекти повинен встановлювати бізнес, який враховує політику споживання ресурсів?
3. Які аспекти необхідно врахувати керівництву для запобігання забрудненню навколишнього середовища?
4. Які показники можна отримати із податкової звітності з екологічного податку?

Література: [6,7].

ТЕМА 10 БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ СОЦІАЛЬНИХ РІШЕНЬ

Мета заняття: засвоїти принципи складання соціальної звітності

Обговорити наступні питання:

1. Соціальна відповідальність бізнесу
2. Соціальна звітність – принципи складання
3. Кількісні показники соціальної звітності

Завдання № 1

Визначити за прикладом соціальної звітності ВТБ–банку найбільш вагомі показники, що включаються до соціальної звітності. Визначити роль соціальної звітності для різних груп користувачів.

Запитання для самостійної роботи до теми 10

1. В яких напрямках здійснюються соціальні рішення?
2. Що мається на увазі під «звітністю із сталого розвитку»?
3. Хто є користувачами соціальних звітів?
4. Які кількісні показники соціальної звітності можна виділити?

Література: [6,7].

ТЕМА 11 БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УПРАВЛІННІ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Мета заняття: засвоїти принципи бухгалтерського обліку в управлінні ризиками підприємства

Обговорити наступні питання:

1. Сутність і класифікація фінансових ризиків підприємства.
2. Принципи управління фінансовими ризиками
3. Бухгалтерські методи страхування ризиків

Завдання №1

Розрахувати суму забезпечень оплати відпусток за місяць.

Дані для виконання:

Плановий річний ФОП підприємства становить 1 500 000,00 грн. Середня кількість днів щорічної відпустки для працівників складає 24 календарних днів на рік. Фактична ФОП у червні – 114 530,00 грн. Ставка ЄСВ для підприємства, відповідно до класу професійного ризику виробництва, складає 22%.

Завдання № 2

Розрахувати суму пенсійного забезпечення для робітника.

Дані для виконання:

Підприємство впровадило програму пенсійного забезпечення з визначеною виплатою, згідно з якою зобов'язалося виплачувати робітникам після закінчення трудової діяльності одноразову суму в якості додаткової пенсії. Загальна сума додаткової пенсії, яка підлягає виплаті робітнику Лисенку І.В. після закінчення трудової діяльності, складає 1,2% його кінцевої заробітної плати за кожен рік надання послуг цим робітником підприємству. У 2015 році

заробітна плата робітника складає 40000 грн. і очікується, що вона збільшуватиметься на 5% щорічно. Працівник повинен вийти на пенсію у 2019 році. Ставка дисконту, яка застосовується, рівна 10%.

Завдання № 3

Розрахувати суму забезпечення за обтяжливим контрактом.

Дані для виконання:

1 грудня 2014 року підприємство підписало контракт з покупцем на постачання обладнання на суму 1 млн. грн. Це обладнання підприємство планує придбати у іншого постачальника за 800 тис. грн. Контрактом передбачено штрафні санкції за невиконання підприємством договору в розмірі 50 тис. грн. 2 грудня 2014 року несподівано для підприємства постачальник обладнання підвищив ціни на це обладнання до 1100 тис. грн. Оскільки обладнання є унікальним, підприємство не має можливості замінити постачальника. Даний контракт обтяжливий, так як підприємство понесе збитки за цим контрактом.

Завдання для самостійної роботи до теми 11

Завдання № 4

Розрахувати розмір забезпечення на гарантійне обслуговування.

Дані для виконання:

В 2013. р підприємство реалізувало продукцію на 467800 тис.грн., витрачено на гарантійне обслуговування – 12300 грн., в 2014 р. реалізовано продукції на суму 567890 тис.грн., витрачено на гарантійне обслуговування – 25800 тис.грн. В 2015 р. реалізовано продукції на суму 678900 грн.

Запитання для самостійної роботи до теми 11

1. Які основні види фінансових ризиків?
2. Які основні принципи управління фінансовими ризиками?
3. Які бухгалтерські методи страхування фінансових ризиків можна виділити?
4. Який основний зміст політики управління фінансовими ризиками?

ТЕМА 12 ЯКІСТЬ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Мета заняття: засвоїти принципи оцінки якості облікової інформації та бухгалтерського обліку

Обговорити наступні питання:

1. Яким чином можна оцінити результативність праці бухгалтерії?
2. Які показники характеризують якість обліку?
3. Як керівник підприємства може отримати інформацію відносно якості ведення обліку?

Завдання № 1

Підготувати реферат за темами:

1. Значення якості бухгалтерської інформації для прийняття управлінських рішень
2. Характеристики, що відображають якість облікової інформації
3. Вплив зміни якості облікової інформації на показники звітності
4. Регулювання якості інформації
5. Відповідальність за відображення інформації і обліку

Запитання для самостійної роботи до теми 12

1. Які групи показників характеризують бухгалтерський облік?
2. Що мається на увазі під якістю бухгалтерського обліку?
3. Які показники характеризують якість облікової інформації?
4. Які кількісні економічні показники характеризують бухгалтерський облік?

Література: [6,7].

2. ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Метою підготовки індивідуальної роботи є поглиблення студентом теоретичних і практичних знань з дисципліни, проявлення умінь застосовувати їх при вирішенні конкретних практичних завдань; пошук проблемних питань та умінь їх самостійно аналізувати та робити обґрунтовані висновки; визначення ступеня підготовки студента до самостійної практичної діяльності. Працюючи над індивідуальною роботою, студент має засвоїти навички правильної постановки проблеми та обґрунтування її актуальності, формулювання мети і завдань роботи, побудови логічного плану і оптимальної структури, роботи з літературними джерелами, аналізу та оцінки різних аспектів досліджуваного питання, обґрунтування власних узагальнень, висновків і пропозицій. Відповідно до навчального плану студент повинен виконати контрольну роботу за індивідуальним варіантом. Розрахунково–графічну роботу набирають на комп'ютері (формат А4, 14 кегель, через 1 інтервал). Перелік показників, що рекомендується включити до збалансованої системи показників:

Додаток А

Таблиця А.1– Показники, які рекомендуються для використання

№ з/п	Показники	Розрахунок	Значення показника для характеристики фінансової складової
1	2	3	4
1	Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності) (K_a)	$K_a = \frac{BK}{K}$, де BK – власний капітал; K – капітал підприємства	Коефіцієнт свідчить про те, за яких обставин підприємство може всі свої зобов’язання покрити за рахунок власних джерел, (0,5 – 0,6)
2	Коефіцієнт покриття (коефіцієнт загальної платоспроможності) ($K_{пз}$)	$K_{пз} = \frac{O}{K_{кз}}$, де O – оборотні активи; $K_{кз}$ – короткострокові зобов’язання	Коефіцієнт свідчить про достатність ресурсів оборотних активів для погашення поточних зобов’язань (2,0)
3	Коефіцієнт абсолютної платоспроможності ($K_{ан}$)	$K_{ан} = \frac{ГК}{K_{кз}}$, де $ГК$ – грошові кошти	Коефіцієнт – найбільш жорсткий в оцінках платоспроможності і найбільш нестійкий. Визначає, яку частину поточних зобов’язань підприємство може погасити (0,2)
4	Коефіцієнт рентабельності продажів ($R_{пн}$)	$R_{пн} = \frac{\Pi}{B} \times 100\%$ де Π – прибуток від реалізації продукції; B – загальний обсяг продажу	Коефіцієнт характеризує ефективність поточних витрат підприємства на виробництво і продаж продукції.
6	Коефіцієнт рентабельності активів (ROA)	$ROA = \frac{ЧП}{A}$ де $ЧП$ – чистий прибуток; A – активи підприємства	Коефіцієнт показує, скільки прибутку може бути отримано з використанням активів підприємства
2. Маркетингова складова			
1	Частка ринку	$ЧР = \frac{B_{i \text{ реал.}}}{BP_{\text{загал.}}}$ де $B_{i \text{ реал.}}$ – обсяг реалізації і-го підприємства; $BP_{\text{загал.}}$ – обсяг реалізації продукції на даному ринку	Показник свідчить про частку ринку, яку займає підприємство, тобто ринковий сегмент
2	Кількість конкурентів		Показники маркетингової складової в основному є нефінансовими, вони представляються в управлінській звітності й не публікуються у фінансових документах
3	Кількість клієнтів		
4	Своєчасність поставок		

Продовження таблиці А.1

3. Складова внутрішніх бізнес–процесів			
1	Рентабельність основних фондів ($R_{onф}$)	$R_{onф} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Залишкова вартість основних засобів}}$	Найбільш узагальнений показник використання основних засобів, тому що її рівень залежить не тільки від фондоддачі, але й від рентабельності продукції
2	Коефіцієнт ритмічності (K_p)	$K_p = \frac{B_{\phi}}{B_n}$ де B_{ϕ} – фактичний випуск продукції; B_n – плановий випуск продукції	Ритмічна робота підприємства є основною умовою своєчасного випуску й реалізації продукції. Неритмічність погіршує всі економічні показники.
3	Коефіцієнт придатності основних виробничих фондів ($K_{з.онф}$)	$K_{з.онф} = \frac{K_з}{K_n}$ де K_n – первинна (балансова) вартість ОВФ; $K_з$ – залишкова вартість основних фондів	Характеризує, наскільки основні засоби придатні до експлуатації
4	Зниження втрат електроенергії у % до попереднього періоду	Характеризує ефективність використання енергоресурсів	
4. Складова якості та розвитку			
1	Коефіцієнт плинності робочої сили (K_{nl})	$K_{nl} = \frac{ЗР}{КР_{сс}}$ де $ЗР$ – звільнені за власним бажанням, за порушення трудової дисципліни; $КР_{сс}$ – середньоспискова кількість	Коефіцієнт характеризує плинність персоналу, яка є основним резервом підвищення продуктивності праці.
2	Продуктивність праці ($ПП$)	$ПП = \frac{ВП}{КР_{сс}}$ де $ВП$ – обсяг реалізації продукції	Коефіцієнт характеризує оцінку якісних характеристик ефективності використання трудових ресурсів
3	Кількість робітників, які пройшли підвищення кваліфікації	Характеризує рівень спрямованості підприємства на підвищення навчання	
4	Кількість кваліфікованих працівників	Характеризує рівень кваліфікації працівників	
5	Кількість зареєстрованих патентів та винаходів	Характеризує стан винахідництва та впровадження нових технологій у виробництво.	

Додаток Б

Таблиця Б.1 – Показники підприємства.

Підприємство «Мотор» є малим підприємством, воно випускає деталі для промислового використання.

	Показники	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Основні засоби:	160,6	238,9	678,90	450,00	1123,00	340,00	761,00	450,00	78,00	234,00
1.1	залишкова вартість	160,6	238,9	678,9	450,00	1123,00	340,00	761,00	450,00	78,00	234,00
1.2	первісна вартість	201,3	289,3	987,9	543,00	1450,00	560,00	899,00	543,00	560,00	674,00
1.3	Знос	40,7	50,4	309,00	93,00	327,00	220,00	138,00	93,00	482,00	440,00
2	Оборотні активи, тис.грн.:	962,70	375,1	836,60	651,00	1406,00	203,70	425,00	286,00	701,00	285,00
2.1	Виробничі запаси	327,6	286,3	645,00	340,00	450,00	121,00	234,00	65,00	320,00	112,00
2.2	Готова продукція	52,4	2,3	121,00	120,00	340,00	11,00	121,00	45,00	114,00	56,00
2.3	Дебіторська заборгованість із покупцями	517,2	5,5	56,80	112,00	560,00	21,00	43,00	122,00	230,00	78,00
2.4	Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	9,4	1,1	2,30	24,00	23,00	3,40	2,00	3,00	5,00	4,00
2.5	Інша поточна дебіторська заборгованість	55,9	71	4,50	12,00	21,00	2,30	4,00	6,00	9,00	23,00
2.6	Грошові кошти та їх еквіваленти:	0,2	8,9	7,00	43,00	12,00	45,00	21,00	45,00	23,00	12,00
3	Всього активів, тис.грн.	1123,30	614	1515,50	1101,00	2529,00	543,70	1186,00	736,00	779,00	519,00
4	Власний капітал, тис.грн.	432,1	230	450,00	670,00	1400,00	121,00	578,00	450,00	450,00	221,00
5	Довгострокові зобов'язання, тис.грн.	23,6	46,00	120,00	10,00	120,00	9,00	123,00	122,00	34,00	23,00
6	Поточні зобов'язання, тис.грн.	667,60	338,00	945,50	421,00	1009,00	413,70	485,00	164,00	295,00	275,00
7	Дохід від реалізації, тис.грн.	1450	2300	4560,00	1780,00	6570,00	1680,00	2890,00	2300,00	2121,00	1500,00
8	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис.грн.	1208,3	1916,7	3800,0	1483,3	5475,0	1400,0	2408,3	1916,7	1767,5	1250,0
9	Собівартість, тис.грн.	670	890	2980,00	1113,00	4890,00	980,00	2100,00	1600,00	1340,00	980,00
10	Всього витрати, тис.грн.	980	1270	3600,00	1450,00	5300,00	1320,00	2200,00	1890,00	1670,00	1100,00
11	Чистий прибуток (збиток), тис.грн.	228,3	646,7	200,0	33,3	175,0	80,0	208,3	26,7	97,5	150,0
12	Середньоспискова чисельність, чол..	15	6	4	3	10	8	5	4	5	7
13	Обсяг реалізації продукції на даному ринку, тис.грн.	12000	45900	167800,00	234780,00	345670,00	238900,00	123400,00	345600,00	670890,00	123400,00
14	Плановий обсяг реалізації, тис.грн.	1550	2300	4440	1850	7200	1600	3000	2500	2300	1500
15	Кількість кваліфікованих працівників, чол..	7	5	2,00	2,00	4,00	2,00	4,00	2,00	1,00	1,00
16	Кількість працівників, що пройшли підвищення кваліфікації, чол..	2	1	2,00	2,00	3,00	1,00	1,00	2,00	1,00	1,00
17	Кількість звільнених працівників, чол..	4	1	0	1	3	0	2	1	1	0
18	Кількість клієнтів, шт..	12	10	14	9	18	12	10	3	4	8
19	Кількість конкурентів, шт..	23	15	31	21	14	88	12	34	15	11
20	Своєчасність поставок, %	100	90	100	80	75	95	100	70	65	85
21	Скорочення витрат електроенергії, %	1	2	5	6	1	0,5	4	3	10	2
22	Кількість патентів та винаходів	2	0	1	1	3	2	4	1	0	2

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Карпушенко М.Ю. Організація обліку: Навч. пос. – Харків: Харківська академія міського господарства, 2011. – 285 с.
2. Друри К. Управленческий и производственный учет: Пер. с англ./ Під ред. Я.В. Соколова. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 1071 с.
3. Голов С.Ф. Управленческий учет. – Киев: Либра, 2006. – 701 с.
4. Хорнгрен Ч.Т., Фостер Дж. Управленческий учет: Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2007. – 1008 с.
5. Б. Нидлз, Х.Андерсон, Д.Колдуэлл. Принципы бухгалтерского учета. Четвертое издание. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 496 с.
6. Організація бухгалтерського обліку. Навчальний посібник/Під ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. –Житомир. інж.-технол. ін-т. - 2-е вид., доп. і переробл. - Житомир : ПП «Рута», 2001. - 576 с.
7. Сльозко Т. М. Організація обліку: Навч. пос. – Київ.: Центр учбової літератури, 2008. – 224 с.
8. Бухгалтерський облік і фінансова звітність в Україні/ Під ред. С.Ф. Голова. – Дніпропетровськ, ТОВ «Баланс–Клуб», 2001.–832 с.

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ТА ЗАВДАННЯ
для практичної, самостійної та індивідуальної роботи
з навчальної дисципліни
«БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ»
(для студентів 5 та 6 курсів денної та заочної форм навчання
спеціальності 071 – Облік і оподаткування)

Укладач **КАРПУШЕНКО** Марія Юріївна

Відповідальний за випуск *Т. В. Момот*

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання *К. А. Алексанян*

План 2016, поз. 318М

Підп. до друку 22.12.2016
Друк на різнографі
Зам. №

Формат 60×84/16
Ум. друк. арк. 0,84
Тираж 50 пр.

Виконавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК 5328 від 11.04.2017 р.